

Inhoud

Voorwoord	13
Samenvatting	14
1 Gewoon homo (kunnen) zijn? <i>Saskia Keuzenkamp (SCP)</i>	24
1.1 Een korte terugblik	24
1.2 Nieuwe impuls voor het homo- en lesbisch emancipatiebeleid	25
1.3 Monitoring van de sociale acceptatie van homoseksualiteit	27
Noten	29
DEEL 1 Houding van de Nederlandse bevolking	31
2 De houding van Nederlanders tegenover homoseksualiteit <i>Saskia Keuzenkamp (SCP)</i>	33
2.1 Zorgen over toename van homonegativiteit	33
2.2 Een internationale vergelijking	33
2.3 De huidige situatie in Nederland	40
2.4 Afnemende of toenemende acceptatie?	42
2.5 Verschillen in Nederland tussen groepen	45
2.5.1 Sekse, leeftijd, opleiding, religiositeit en politieke voorkeur	45
2.5.2 Jongeren over homoseksualiteit	46
2.5.3 Verschillen tussen etnische groepen	49
2.6 Conclusies	51
Noten	52
3 'Wees jezelf, maar wees niet anders'; heterojongeren over homo- en biseksualiteit ¹ <i>Hanneke Felten, Juul van Hoof en Judith Schuyf (MOVISIE)</i>	54
3.1 Vraagstelling	54
3.2 Genderstereotype beeldvorming	55
3.2.1 Gedrag van vrouwen en mannen	55
3.2.2 Homomannen zijn verwijfd	57
3.2.3 Onzichtbare, 'mannelijke' of sexy lesbo's	58
3.2.4 Biseksuele meisjes als sexy hype en onzichtbare biseksuele jongens	60
3.3 Onbekend maakt onbemind	60
3.3.1 Een onbekend verschijnsel	61
3.3.2 Het kennen van een homo- of biseksueel	61

3.3.3	Als het nog onbekend is	62
3.3.4	Echt of nep?	63
3.4	Omgaan met homo- en biseksuele mannen en vrouwen	64
3.4.1	Onder meisjes	64
3.4.2	Onder jongens	65
3.5	Samenvatting en discussie	67
	Noten	75
DEEL 2 Ervaringen van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen		77
4	Ervaringen van homoseksuele en biseksuele mannen <i>Harm Hospers (University College Maastricht) en Saskia Keuzenkamp (SCP)</i>	79
4.1	Informatie uit de doelgroep zelf	79
4.2	Coming-out	80
4.3	Acceptatie	83
4.4	Welbevinden	87
4.5	Homofob geweld, discriminatie en andere homonegatieve ervaringen	89
4.6	Samenvatting	92
	Noten	93
5	Ervaringen van lesbische en biseksuele vrouwen <i>Henny Bos en Jenny Ehrhardt (UvA)</i>	94
5.1	Onderzoek van Stichting OndersteBoven	94
5.2	De resultaten	95
5.2.1	Coming-out	95
5.2.2	Acceptatie	97
5.2.3	Welbevinden	98
5.2.4	Negatieve ervaringen	99
5.4	Samenvatting	101
	Noten	103
6	Homo- en lesbisch ouderschap in Nederland <i>Henny Bos en Loes van Gelderen (UvA)</i>	104
6.1	Verskillende gezinstypen	104
6.2	Nederlandse wetgeving ten aanzien van homo- en lesbisch ouderschap	105
6.3	Kinderwens	105
6.4	Om hoeveel homo- en lesbische gezinnen gaat het?	106
6.5	Hoe vergaat het de kinderen?	107
6.5.1	Tweemoedergezinnen	107
6.5.2	Tweevadergezinnen	111
6.6	Stigmatisering	112
6.6.1	Ervaringen van moeders	112

6.6.2	Ervaringen van kinderen	113
6.6.3	Stigmatisering door leeftijdsgenootjes	113
6.6.4	Wat betekent stigmatisering voor het welbevinden van kinderen?	114
6.7	Conclusie	114
6.7.1	'No difference consensus'	114
6.7.2	Kritiek op de no difference consensus	115
6.8	Tot slot	116
	Noten	117
DEEL 3 Ervaringen van homoseksuele en biseksuele jongeren		119
7	SameFeelings: een onderzoek onder homojongeren <i>Jantine van Lisdonk en Diana van Bergen (SCP)</i>	121
7.1	Homojongeren in Nederland in beeld	121
7.2	Opzet onderzoek SameFeelings	123
7.3	Achtergrondkenmerken van respondenten van het onderzoek SameFeelings	126
7.4	Respondenten in de interviews	130
7.5	Leeswijzer deel 3	131
	Noten	131
8	Homojongeren en hun seksuele voorkeur: invulling en uiting <i>Jantine van Lisdonk en Diana van Bergen (SCP)</i>	132
8.1	Jong en homo	132
8.2	Seksuele voorkeur: gevoelens, gedrag en label	132
8.2.1	Gevoelens	133
8.2.2	Gedrag	135
8.2.3	Label	137
8.2.4	Sekseverschillen in de relatie tussen gevoelens, gedrag en label	140
8.2.5	Is seksuele voorkeur belangrijk voor homojongeren?	142
8.3	Kastdeur op slot, op een kier of wagenwijd open? Bewustwording en coming-out	143
8.3.1	'Eerste keren'	143
8.3.2	Bewustwording	144
8.3.3	Wie blijft in de kast? Coming-out: wel of niet	145
8.3.4	Hoe lang en voor wie blijft de kastdeur dicht?	147
8.4	Homo zijn: alleen of met anderen	150
8.5	Samenvatting	152
	Noten	153

9	Acceptatie en negatieve ervaringen van homojongeren <i>Diana van Bergen en Jantine van Lisdonk (SCP)</i>	154
9.1	Homojongeren in hun leefomgeving	154
9.2	Acceptatie en homovriendelijkheid	155
9.2.1	'Kind, als jij maar gelukkig bent...' Acceptatie door ouders	155
9.2.2	Acceptatie in de familiekring	158
9.2.3	Even goede vrienden? Vriendschap en acceptatie door heterojongeren	159
9.2.4	De nodige reserves? De acceptatie van homojongeren bij het sporten	160
9.2.5	Acceptatie op het werk	161
9.2.6	Homovriendelijkheid in de buurt	162
9.3	Negatieve ervaringen vanwege de seksuele voorkeur	163
9.3.1	Het meemaken van homonegativiteit	163
9.3.2	Hoe vaak komt homonegatief gedrag voor bij tieners en twintigers?	164
9.3.3	Het soort negatieve gebeurtenissen ten aanzien van de seksuele voorkeur	165
9.3.4	Daders	166
9.4	De situatie op scholen	168
9.4.1	Acceptatie en homovriendelijkheid op school	168
9.4.2	Homonegativiteit op de verschillende schooltypen	170
9.5	De invloed van factoren bij homonegativiteit nader bekeken	171
9.6	Samenvatting	172
	Noten	173
10	Psychisch welbevinden en zelfacceptatie van homojongeren <i>Diana van Bergen en Jantine van Lisdonk (SCP)</i>	174
10.1	Minority stress: uitdagingen in het leven van homojongeren	174
10.2	Acceptatie van de eigen seksuele voorkeur	175
10.2.1	Kinderwens	177
10.2.2	Zelfacceptatie en homonegativiteit	178
10.2.3	Zelfacceptatie en religie	178
10.2.4	De invloed van verschillende factoren op zelfacceptatie nader onderzocht	179
10.3	Waken over je identiteit: het (on)gemak om openlijk homo te zijn	181
10.4	'Spiegel aan de wand.' Hoe zien homojongeren zichzelf?	183
10.5	Het vóórkomen van depressieve klachten	184
10.5.1	'Zodra er een messteek kwam, zo'n woord, dan kroop ik in mijn schulp.' Homonegativiteit en depressiviteit	185
10.5.2	Depressieve klachten en sekseconformiteit	186
10.5.3	Depressieve klachten en coming-out: uit de kast, uit je dip?	187
10.5.4	De invloed van risicofactoren op depressieve klachten nader onderzocht	188
10.6	Het vóórkomen van suicidaliteit bij homojongeren	189

10.6.1	Homonegatief gedrag en suïcidaliteit	191
10.6.2	De invloed van risicofactoren bij een zelfmoordpoging nader onderzocht	192
10.7	Steun en hulp	193
10.8	Samenvatting	195
11	Een blik op homojongeren: huidig beeld en de toekomst <i>Diana van Bergen en Jantine van Lisdonk (scP)</i>	197 197
11.1	Hoe vergaat het homojongeren in Nederland?	197
11.2	Aandacht voor kwetsbare groepen	199
11.3	Adviezen van homojongeren voor de positieverbetering van homoseksuelen	202
11.4	Tot slot	208
DEEL 4	Ontwikkelingen in omgang met homoseksualiteit in enkele minderheidsgroepen	209
12	Minderheden over minderheden <i>Gert Hekma, Jan Willem Duyvendak en David Bos (UvA)</i>	211
12.1	Achtergrond	211
12.2	Doorbraak van homo-emancipatie	211
12.3	Opleving van antihomosentimenten	214
12.4	Enkele cijfers	216
12.5	Vraagstelling en methode	218
	Noten	219
13	Naasten. Veranderingen in de omgang met homoseksualiteit onder behoudende protestanten in Nederland <i>David Bos, m.m.v. Karlijn Volke (UvA)</i>	220
13.1	Nederlandse protestanten en homoseksualiteit	220
13.2	Protestants Nederland	220
13.2.1	Gereformeerden	220
13.2.2	Evangelischen	221
13.2.3	Behoudende protestanten	221
13.3	Opinie- en besluitvorming in de mainline protestantse kerken	222
13.4	Opinievorming onder orthodox-gereformeerden en in evangelische organisaties	224
13.5	Opinievorming onder bevindelijk-gereformeerden	225
13.6	Opinievorming in evangelische kerkgenootschappen sinds 1980	226
13.7	Perceptie en duiding van de ontwikkelingen onder behoudende protestanten	227
13.7.1	Verdere opzet van dit onderzoek	227
13.7.2	Manieren van spreken (en zwijgen)	228
13.7.3	Pers en omroep: hoorbaarheid en zichtbaarheid	230

13.7.4	Coming-out	232
13.7.5	Invloed van binnenuit of van buitenaf?	234
13.7.6	Invloed van het overheidsbeleid	235
13.7.7	Verschillen tussen denominaties en groepen	236
13.8	Prakkiseren over praktiseren	238
	Noten	241
	Bijlage bij hoofdstuk 13 Geïnterviewde sleutelfiguren en (ervarings)deskundigen	244
14	Leven en laten leven; Surinaamse Nederlanders over homoseksualiteit <i>Gert Hekma, m.m.v. Dartanjan Anderson (UvA)</i>	246
14.1	De Surinaamse gemeenschap	246
14.2	Ervaringen met homoseksualiteit in Suriname	246
14.3	Termen en theorieën	249
14.4	Homo's en homobeweging in Suriname	250
14.5	Homoseksueel in Nederland	251
14.6	Homobeweging in Nederland	253
14.7	Religie	255
14.8	Verschillen tussen diverse groepen	257
14.9	Veranderingen sinds 1980	259
14.10	Kansen op verandering	260
14.11	Blokkades voor verandering	262
14.12	Samenvatting	263
	Noten	263
	Bijlage bij hoofdstuk 14 Respondenten interviews Surinaamse groep	264
15	'Gewurgd door taboes'; veranderingen in de acceptatie van homoseksualiteit in de Marokkaanse gemeenschap in Nederland <i>David Bos, m.m.v. Naïma Bouchtaoui (UvA)</i>	265
15.1	Marokkanen in Nederland	265
15.2	Mocro's, homo's en lesbo's	266
15.3	Opzet van dit onderzoek	268
15.4	Traditionele opvattingen over en omgang met 'homoseksualiteit'	269
15.5	Confrontatie met homoseksualiteit in Nederland	271
15.6	Wat is er (sinds 1970) veranderd?	272
15.7	Waaruit komen deze veranderingen voort?	273
15.8	Keerpunten en mijlpalen	274
15.9	Wat staat (verdere) verandering in de weg?	277
15.10	Verschillen tussen subgroepen	279
15.11	Toekomstverwachting	280
15.12	Conclusie	281
	Noten	283
	Bijlage bij hoofdstuk 15 Geïnterviewde sleutelfiguren	286

16	Als er maar niet openlijk over gesproken wordt; Turkse Nederlanders over homoseksualiteit	287
	<i>Gert Hekma, m.m.v. Bram Hendrawan (UvA)</i>	287
16.1	De Turkse gemeenschap in Nederland	287
16.2	Homoseksualiteit in Turkije	287
16.3	Homoseksualiteit in Nederland	289
16.4	Homo- en lesbo-initiatieven	292
16.5	Migranten- en moslimorganisaties	294
16.6	Homo's, lesbo's en homoseksualiteit nu	295
16.7	Veranderingen sinds 1980	300
16.8	Samenvatting	302
	Noot	303
	Bijlage bij hoofdstuk 16 Overzicht van de Turkse respondenten met wie interviews zijn gehouden. Hun leeftijd is tussen 30-60 jaar	304
17	Binnenlandse zaken; Chinese Nederlanders over homoseksualiteit	305
	<i>Gert Hekma, m.m.v. Jenny Ho (UvA)</i>	
17.1	Onzichtbaarheid van homoseksualiteit in de Chinese gemeenschap	305
17.2	Chinese gemeenschap in Nederland	305
17.3	Chinese cultuur en partnerkeuze	307
17.4	Homoseksualiteit in de Chinese geschiedenis	308
17.5	Beeldvorming van Chinezen over homoseksualiteit in Nederland	310
17.6	Familie en seksuele identiteit	312
17.7	Homoseksualiteit als psychische stoornis	314
17.8	Coming-out	315
17.9	Samenvatting	316
	Noot	319
	Bijlage bij hoofdstuk 17	319
18	De kast op een kier; ontwikkelingen in de acceptatie van homoseksualiteit onder etnische en religieuze minderheden in Nederland	320
	<i>Jan Willem Duyvendak, David Bos en Gert Hekma (UvA)</i>	
18.1	Afkeuring en afkeer	320
18.2	Aanzetten tot acceptatie	321
18.3	De spelers en het spel	324
18.4	Waar blijven de vrouwen?	326
18.5	Historisch perspectief	327
18.6	Mogelijkheden in de toekomst	328
	Noten	332

DEEL 5	Slot	333
19	Sociale acceptatie van homoseksualiteit in Nederland; samenvatting en slotbeschouwing <i>Saskia Keuzenkamp, Jan Willem Duyvendak, Hanneke Felten en Gert Hekma (SCP, UvA, Movisie en UvA)</i>	335
19.1	Het opmaken van de balans	335
19.2	Algemene aanvaarding	337
19.3	Gelijke rechten	340
19.4	Homoseksualiteit in de openbaarheid	340
19.5	Homoseksualiteit in de naaste omgeving	341
19.6	Nadelige gevolgen van gebrekkige acceptatie en homonegatieve ervaringen	342
19.7	Ontwikkelingen in de tijd	344
19.8	Sekse en gender	345
19.9	Biseksuelen	347
19.10	Aanbevelingen voor beleid en verder onderzoek Noten	348 354
	Summary	355
	Literatuur	365
	Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau	379
	Bijlagen B3, B7, B8, B9, B10 (te vinden via www.scp.nl bij het desbetreffende rapport)	